

ኤርትራ፡ ምድሪ ባሕሪ  
ካልኣይ ክፋል  
አልማማዊ ቕጥጦ



ደራሲ — አልአሚን መሐመድ ስዒድ

ቤት ሻሂ አቶ ማሕጃብ አልጃዓሊ ንእድሪስን ንዝተፈላለዩ አዕሩኸቱን፡ ከም ሓንቲ ደሃይ አዝማድን ኩነታት ሃገርን ዝዘትዩላ ቦታ እናኾነት ብምምጻእ፡ ካብ ተጸናጸንትን ምስ ፖሊስ ሱዳንን ስለያ ኢትዮጵያን ዝሰርሑ ወኪላት ከይፈርሑ፡ ብደገፍ አቶ አልጃዓሊ ተተባቢያም፡ ብዛዕባ ዝተፈላለዩ ጉዳያት እንተላይ ተአፈፍቲ ናይ ፖለቲካ ጉዳያት ከይተረፉ፡ ብወግዕን ዓውታን ዝመያየጡላ ባይታ ኮነት። ምስ ግዜ፡ እታ እንዳ ሻሂ ጃላሕታ ተቐማጦ ከባቢኣ ክትስሕብ ብምጅማራ፡ ብዙሓት ብጥርጣረ ክሣረቡላን ከሓቱላውን ጀመሩ። ዝእከቡ ሰባት ካብ ግፍዕታት ስርዓት ኢትዮጵያ ዝሃደሙ ኤርትራውያን ከም ዝኾኑ ምስ ተፈልጠ፡ ገለ ቀናአት ነቲ ንኤርትራውያን ዝወሃብ ነጻ ትምህርትን ሕክምናን ብቕጽበት ደው ክብል አለዎ ክብሉ ተበገሱ።

ቀጸሉ ገለ አብ ከባቢ ሹቕ ከተማ ከሰላ ዝርከቡ ኣባላት ቀብላ ፈላታ (1) ምስ ገለ ኣባላት ፖሊስን ሰለያን ሱዳን ተመሳጥሮም፡ ሃገራዊ ረብሓ ሱዳን ክሕሎ ኣለዎ ብዝብል ምስምስ፡ ንእድሪስን ቀረብቱን ክከታተሉ፡ ክርብሹን ክሕሱዉን ጀመሩ።

ሕሉፍ-ሓሊፉ፡ ገለ ዓያሹን ደናቁርን ብዘይ ሕጋዊ ኣገባብ፡ ቀቢላ በኒዓሚር ንህዝቢ ምብራቕ ሱዳን ዘይውክሉ ወጻእተኛታት ኢዮም፡ ተጻረርቲ ሰውራ ኢማም ማህዲ ነይሮም ወ.ዘ.ተ. ብዝብል ጸለመታት ንዝኾነ ኤርትራዊ ክውንጅሉን ክጸረሩን ተራእዮ።

ኣቶ ማሕጅብ ኣልጃዓሊ ኣብ ልዕሊ እድሪስን ብጻቱን ዝወርድ ዝነበረ ጸርፍን ዘለፋን ስለ ዘሰክፍዎ ክግግቶምን ብዝጥዕም ክብድሆምን፡ ኣብ መንጎ እድሪስን ብጻቱን ገለ ኣባላት ቀቢላ ፈላታን ዘሎ ዘይንበር ሃዋሁ ንኹሉ ብዘርብሕ መፍትሒ ክረኽበሉ ነቐለ።

ካብ ጽቡቕ ድልዩት ብምብጋስ፡ ኣቶ ማሕጅብ ኣልጃዓሊ፡ ንሓደ ኣቶ ኣበከር መሓመድ ዝተባህለን ንተግባራት ቀቢላ ፈላታ ዝቃወምን፡ ለባምን ዓቃልን ዝኾነ ሰብ ኣብ መንበሪ ሰፈሩ ብምምጻእ፡-“ምሳኻ ብምርኻብይ በዓል ዕድል’የ። ዘምጸኣኒ ጉዳይ እንተሎ ዝምድናታት ገለ ኣባላት ቀቢላ ፈላታን ኤርትራውያንን ሕማቕ ከም ዘሎ ብምግንዛብ፡ ንምምሕያሹ ክትሕግዘኒ ብትሕትና እሓተካ።” ክብል ዘረብኡ ፈለመ።

ኣቶ ኣበከር ክቱር ኣኸብሮት ኣብ ልዕሊ ኣቶ ማሕጅብ ኣልጃዓሊ ስለ ዝነበሮ፡-“ንሕናን ኤርትራውያንን ካብ ጥንቲ፡ ኣብ ከባቢ ከሰላ ይኹን ከባቢ ባርካን ጋሽን ከይተረፈ፡ ጎረባብቲ ዝተፈላለዩ ቀብላታት፡ ብቐንዱ ቀቢላ በኒዓሚር ብምጻፍ፡ ብሓብር ኣብ ሓደ ከባቢ እንነብር ሰባትና። ኣብ መንጎ ገለ ኣባላት ቀቢላናን ገለ ኤርትራውያንን ዝተራእዩ ምስሕሓባት ድማ ክህሉ ኣይነበሮን። እቲ ዝተፈጥረ ብሓባር ንረብሓ ኩላትና ክኸውን ክንጽዕር ኣሎና። ብርእይቶይ፡ ሰላማውያን ብምጻፍ፡ ምስ ካብ ኤርትራ ዝመጹን ንዓና ዝመስሉን ተወለድቲ በኒዓምር ይኹኑ ካልኣት ሃደንደዋ፡ ሹኸርያ፡ ማሕስ፡ ሓላንጋ፡ ዱንጉላ፡ ጀዓላውያንን ሻግያንን ዝኾኑ ኣሕዋትና ርኡይ ምስሕሓብ ስለ ዘይብልናን ብሰላምን ስኒትን ንነብር ከም ምጻፍ፡ ንኸፍጠር ዝኸእል ሕንፍሽፍሽን ዕግርግርን ብሓባር ክንምክቶን ክንብድሆን ኣሎና ኢሊ ስለ ዝኣምን፡ ጸዕርታትና ኸነወሃህድ ናይ ግድን ይኸውን።” ዝብል ርእይቶ ኣቐረበ።

ኣቶ ማሕጅብ ኣልጃዓሊ ብዘሰምዖ ስለ ዝተሓጎሰ፡-“ሓቂ’ዩ ነቲ ኣብ ከባቢና ዘሎ ዘይምቅዳው ክንኣሊ፡ ጉድለታትናን ሽግራትናን ብሓባር ክንገጥም ግቡእ’ዩ።”

ኣቶ ኣበከር ተቐቢሉ፡-“ጉርብትናን ብሓባር ምንባርን ርዱእ ኮይኑ ይስመዓኒ። ኣነን ብዙሓት ከማይ ዝኣመሰሉ ደቂ ፈላታ፡ ኣብ ግዜ መግዛእቲ ብሪጣንያ እኳ እንተ መጻእና፡ ካብቶም ካልኣት ዜጋታት ሱዳን እንፍለ ኣይኮናን። እቲ ኣብ መንጎናን መንጎ ሓደስቲ መጻእቲ ዘሎ ሕውነታዊ ምትእስሳር ከነበርህ፡ ምስ ገለ ኣባላት ቀቢላና ናይ ሓባር ርክብ ከነካይድ ጽቡቕ ኮይኑ ይስመዓኒ።” ዝብል እማመ ኣቐረበ።

ኣቶ ማሕጅብ ኣልጃዓሊ ግዜ ከይቀተለ፡ ንሽማግሌታትን ዓበይቲ ቀብላ ፈላታን ኤርትራውያንን ዝጥርንፍ ኣኼባ ኣብ ዝመጽእ ሰሙን ንኸግበር ክጸዓር ኣለዎ ዝብል ርእይቶ ኣቐረበ። እቲ እማመ ቅቡል ከም ዝኾነ ድሕሪ ምርግጋጽ፡ ኣቶ

(1) ቀብላ ፈላታ ካብ ናይጀርያ ዝመጹ ሰባት ኮይኖም፡ ዝበዝሑ ካብኣም ናይ ሱዳን ዜግነት ዘለዎም ሱዳናውያን ኢዮም።

ማሕጃብ ብመሰረት፣ ቆጶራ ናብ ገዛ ኣቶ ኣበከር ምስ መጻ፡ ዘድሊ ሻህን ማይን ምስ ተቐረቦ፡ ኣቶ ኣበከር፡-“ምስ ኣቶ ማሕጃብ ኣልጃዓልን ኣሕዋት ኤርትራውያን ሽማግሌታትንን ክንራኸብ ዘደሰትዮ። ከምቲ ኩላትኩም እትፈልጥዎ፡ ኣቶ ማሕጃብ ለጋስ፡ ገባር ጽቡቕ፡ ምስ ዝተፈላለዩ ሰባት ዝተሓጋገዝን ዝደናገጽን ከም ዝኾነ እትስሕትዎ ኣይመስለንን። በዚ ኣጋጣሚ’ዚ ኣብ መንጎናን ኣብ መንጎ ኤርትራውያን ኣሕዋትና ምዕቡል ዝምድናታት ክንምስርት ኣገዳሲ ከም ዝኾነ እናኣረጋገጽኩ፡ ነቲ እትብሉዎ ርእይቶ ይኹን ሕቶ ብኣጋይሽና ክምለሰልኩምዮ።”

ኣቶ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ብዘይ ቀልጥሎ፡-“ካብ ጥንቲ ተቐማጦ’ዚ ከባቢ ብምጻና ኣብዚ ብዙሓት ኢና ተወለድና። ንቡዙሓት ቀቢላታት’ዚ ከባቢ ድማ ስለ እንውክል፡ ዝምድናታትና ከነሕይል ኣገዳሲ ብምጻኑ፡ ነቲ ዘሎ ቀቢላዊ ስምዒታት ከነወግድን ተሓባብርና ሓዲሽ ንኹሉና ዘርብሕ ሃዋሁ ክንፈጥርን ይግባእ።” ንጽር ርእይቶ ኣቐረበ።

ሓደ ተመራቂ ዩኒቨርሲቲ ጎርዶን <sup>(1)</sup> ዝኾነ፡ ኣቶ መንሱር ረጀብ ዝተባህለ ምሁር ተወላዲ ቀብላ ፈላታ ደስትኡን ሓጎሱን ብምርኣይ፡-“ምስ ኣብና ማሕጃብን ሽማግሌታት ቀቢላ በኒዓሚርን ገጽ ንገጽ ተራኸብና ሰላምታ ክንለዋወጥ ምክኣልና ብሓቂ ባህታ ዝፈጥርዮ። ኣፍልጦና ብዛዕባ ህሉው ፖለቲካዊ ኩነታት ኤርትራ፡ ታሪኻዊ ዝምድናታትን ምትእስሳራትን ኣህዛብ ሱዳንን ኤርትራን ብዝግባእ ክንሰንቕ፡ ነበርቲ ሓደ ከባብን ሰተይቲ ሓደ ምንጪ ማይ ፍባ ጋሽን ብምጻና ሕውነታዊ ዝምድናታትና ከነደልድል ኣገዳሲ ኮይኑ ይስመዓኒ።” ዝብል ርእይቶ ኣቐረበ።

እድሪስ ማሓመድ ሳልሕ ብወገኑ፡-“ሓቂዮ ኣብ ወጥሪ ስለ እንርከብ፡ ምስ ገለ ኣባላት ቀቢላ ፈላታ ዝነበረና ዘይምርድዳእ ንምርኣይን ምፍታሕን፡ ብሓባር ኣብ ሓደ መኣዲ ንክንርከብ ብኣቶ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ዝተወስደ ተበግሶ፡ ብሽመይን ብሽም ኩሎም ዝውክሎም ምስጋናይ ከቕርብ ኣፍቕዱለይ። ከምቲ ሓውና መንሱር ዝበሎ ምስ ገለ ብጾት ኮይነ ሕጽር ዝበለ መግለጺ ብዛዕባ ህሉው ፖለቲካዊ ኩነታት ኤርትራን ባህሪ ዝምድናታቱ ምስ ህዝቢ ሱዳን ክገልጽ ዘሕብነኒዮ። ምስ በለ፡ ካብቲ ዝተቐረበሉ ዝስተ ማይ ምስ ጎርዶን፡-“ህሉው ፖለቲካዊ ኩነታት ኤርትራ ሕማቕዮ ዘሎ። ንጉስ ሃይለስላሴ ብሓያላን፡ ቀንዲ ብሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ዝረኸቦ ምትብባዕን ሓገዝን፡ ባህርያዊ መሰልና ንሃገራዊ ናጽነትን ማሕበራዊ ሓርነትን መንዚዑ፡ ኩሉ ዝገበርናዮ ሕጋዊ ጸዕርታትን ተቓውሞን ጨፍሊቕ፡ ኣካል መስፍናዊት ንግስነቱ ገይሩና፡ ብሕቡራት ሃገራት ዝተበዮና ሰብኣውን ዲሞክራሲያውን መሰላትና ከም ዝንፈግ ገበረ። ካብቲ እዋንቲ ኣትሕዙ ነበርቲ መሬትና ከም ዘይኮናን ፍትሓዊ ጉዳይ ከም ዘይብልናን ቆጶረና። ጆላግራፍያውን ህዝባውን ዝምድናታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ሰፍሕ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ባህላውን ማሕበራውን ባይታ ዝተመሰረተ ከም ዝኾነ ዝሰሓት ኣይኮንን። ካብ ከምዚ ኣረዳድኣ እንተ ተበገስና፡ ኤርትራን ሱዳንን ጎረባብቲ ብምጻኑን ቀጻልን ነባርን ርክባት ክህልወን ኣዝዮ ባህርያዊዮ።” ዝብል ሓፈሻዊ መግለጺ ሃበ።

ዑመር ዮመኒ ንእድሪስ ክሕግዝ ብምድላይ፡-“ኤርትራ ሓንቲ ንሱዳን ብብልዮናት ኩቢክ ሜተር ዝስፈር ማይ እትምግብ ሃገርያ። እቲ ንዶብ ኤርትራ ሰጊሩ ምስ ፈለግ ኒል ዝሕወስ ፈለግ ሰቲት ከም ኣብነት ክጥቀስ ይከኣል። ብዘይካዚ ክልተ ወቕታውያን ዝኾኑ ወሓይዝ ጋሽን ባርካን ይርከቡ። ክልቲኦም ካብ ኤርትራ

(1) ሓደ ካብቶም ኣብ ግዜ መግዛእቲ እንግሊዝ ዝነበረ ህቡብ ላዕላዊ ቤት-ትምህርቲ ኢዮ።

ተበግሶም፡ ዘይተኣደነ ማይን ሓመድን ሒዞም፡ እቲ ቀዳማይ ጎላጉል ኣሮማ ከስቲ ከሎ፡ እቲ ካልኣይ ንጎላጉል ቶከር ኣጥልሎ፡ ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ብምፍሳስ፡ ንናይ ሱዳን ናይ ባሕሪ ሂወታውያን ይምግብን የፍርን። ካብ ጥንቲ ኣትሕዙ ድማ ክልቲኦም ህዝብታት ኤርትራን ሱዳንን ነዘን ማያት፡ ኣብ ህይወት መነባብርኦም ዓቢ ተራ ከም ዝነበሮምን ከም ዘለዎምን ብቐሊሉ ክንግንዘብ ዝከኣል'ዩ።” ብዘደንቕ ኣገባብ ተዛረበ።

ኣቶ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ፡ ብዝሰምየ ተመስጦ፡-“ኤርትራን ሱዳንን ካብ ጥንቲ ኣትሒዞን ብመውስቦ ዝዛመዱ ህዝብታት ከም ዝኾኑ፡ ብዙሓት ቀቢላታት ሰሜናውን ምዕራባውን ኤርትራ፡ ምስ ኣብ ምብራቕ ሱዳን ዝርከባ ቀቢላታት ናይ መውስቦን ቁጠባዊ ምትእስሳርን ከም ዘለወን ብተወሳኺ እፈልጥዮ።”

ምሁር መንሱር ረጀብ ብወገኑ፡ ገለ ክብል ኣሎኒ ብዝብል መንፈስ፡-“ኣብ መንጎ ኤርትራን ሱዳንን፡ ኣብ ባህርያዊ ሓባራዊ ረብሓ ዝተመስረተ ንግዳዊ ዝምድና ከም ዘሎ፡ ብዝተፈላለየ ምንጭታት ተረጋጊጹለይ'ዩ። ስለ ዝኾነ እቲ ዝምድና ብኣሉታ ክጽሎ ዝከኣል'ዩ ኢልና ክንግምት ዝከኣል ኣይኮነን።” ነቲ ዝተላዕለ ኣርእስቲ ደምደሞ።

ክልቲኦም ወገናት ዘሎ ኣሉታዊ ስሚዒታት ብሓባር ክምክቱ፡ ንረብሓ ክልቲኦም ዝውዕል ዕማማት ከካይዱ ብሓባር ተሰማምዑ።